

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/237072,75-rocznica-smierci-mjr-Zygmunta-Szendzielarza-Lupaszki.html>
27.02.2026, 22:18

75. rocznica śmierci mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”

8 lutego 2026 roku w Warszawie odbyły się uroczystości upamiętniające legendarnego dowódcę 5. Brygady Wileńskiej AK. W wydarzeniu organizowanym przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL udział wziął zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

08.02.2026

[Zbrodnie komunistyczne Żołnierze Wyklęci](#)

W 75. rocznicę śmierci mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach odbyło się złożenie kwiatów na jego grobie. W uroczystości wzięli udział: zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, Jan Józef Kasprzyk – doradca Prezydenta RP, Jacek Pawłowicz – zastępca dyrektora Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, Kanclerz Kurii Biskupiej Ordynariatu Polowego ks. kan. mjr dr Rafał Kaniecki oraz przedstawiciele Wojska Polskiego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego.

Uczestnicy oddali hołd także w Panteonie – Mauzoleum Wyklętych-Niezlomnych, składając wieńce ku czci pozostałych ofiar, które zostały zamordowane wraz z „Łupaszką”.

Uroczystości w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL rozpoczęły się od Apelu Pamięci, poświęconego mjr. Zygmuntowi Szendzielarzowi „Łupaszce” oraz żołnierzom podziemia niepodległościowego. Przywołano nazwiska poległych i zamordowanych przez komunistyczny aparat represji, a następnie uczczono ich pamięć chwilą ciszy

Podczas wydarzenia list od Prezydenta RP Karola Nawrockiego odczytał jego doradca Jan Józef Kasprzyk.

- Dzisiejsza rocznica skłania do namysłu nad życiem i dokonaniem majora Zygmunta Szendzielarza oraz jego podkomendnych. Warto to czynić z historyczną wyobraźnią i spokojem, ze świadomością skrajnie trudnych i złożonych realiów, w jakich podejmowali oni decyzje taktyczne i strategiczne, moralne i polityczne – często błyskawicznie, pod presją chwili. Powinniśmy patrzeć na nich bez fałszywego poczucia wyższości wynikającego z naszej współczesnej, znacznie szerszej wiedzy o tamtych wydarzeniach

- zaznaczył Prezydent.

Głos zabrał również zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski, który w swoim wystąpieniu podkreślił, że zakończenie II wojny światowej nie oznaczało dla żołnierzy podziemia odzyskania wolności ani końca walki o Rzeczpospolitą:

- Dla majora Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, dla jego zwierzchników, oficerów i żołnierzy ta wojna, która zaczęła się w 1939 roku, trwała nadal.

Polska nie odzyskała niepodległości po klęsce Niemiec. Przyszedł nowy, równie okrutny okupant – Armia Czerwona.

Przypominając losy żołnierzy podziemia po 1945 roku, zwrócił uwagę na cenę, jaką przyszło im zapłacić za wierność przysiędze i niepodległościowym ideałom.

- Dla tych, którzy walczyli po roku 1945, wojna trwała nadal i ginęli. Ginęli oficerowie, podoficerowie i żołnierze, wierni przysiędze złożonej Rzeczypospolitej. Ginęli młodzi chłopcy, którzy poszli za głosem swojego dowódcy, wierząc, że walki nie należy przerywać. Wiedzieli, że musi przetrwać serce wolnego narodu polskiego. To oni byli nosicielami idei wolnej i niepodległej Rzeczypospolitej

- dodał zastępcę prezesa IPN.

Uroczystości zakończyły się złożeniem wieńców pod tablicą pamiątkową przy Ścianie Śmierci i Mszą Świętą w intencji mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” i żołnierzy podziemia niepodległościowego, którzy oddali życie w służbie Ojczyźnie.

„Wprowadzają mnie do pomieszczenia, gdzie przy stole siedzi trzech wojskowych i »Łupaszko« z drugiej strony. I mówią nam, że możemy rozmawiać ze sobą o wszystkim i tak długo, jak chcemy. Byłam tak zdziwiona, tak zszokowana, że nie pamiętam, co mówiłam. »Łupaszko« mówił mi o swojej córce i matce. Mnie powiedział: »Ucz się i wyjdź za mąż«, i że da mi znak, jak go wezmą na śmierć. I dał mi znać. Pewnej nocy leżę w łóżku i słyszę, że ktoś puka w ścianę (...) Zeszłam z łóżka. Szłam w kierunku, z którego dobiegało stukanie, tj. do okna. A to był otwarty lufcik i ten lufcik uderzał zamknięciem o szybę – to był sygnał nadawany alfabetem Morse’a. (...) Rano pomyślałam, że to Zygmunta wzięli na egzekucję.”

- tak wspominała ostatnie spotkanie z mjr. Zygmunt Szendzielarzem Lidia Lwow-Eberle (ps. „Lala”) podczas rozmowy z Anną Kuśmierek.

Wyrok został wykonany po zmroku 8 lutego 1951 roku. Major Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” zginął wraz z innymi członkami Okręgu Wileńskiego AK: Lucjanem Minkiewiczem „Wiktorem”, Antonim Olechnowiczem „Pohoreckim” i Henrykiem Borowym-Borowskim „Trzmielem”. Strzelił do nich etatowy kat więzienia mokotowskiego – Aleksander Drej.

Patronat honorowy nad wydarzeniem objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Karol Nawrocki.

Patronat Honorowy
Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
Karola Nawrockiego

„Łupaszka” – partyzancka legenda

30 czerwca 1948 r. w Osielcu koło Jordanowa funkcjonariusze MBP aresztowali ukrywającego się mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszkę”, jednego z najbardziej zasłużonych dowódców polowych pierwszej i drugiej konspiracji, dowódcę 5. Wileńskiej Brygady AK.

Zygmunt Szendzielarz urodził się 12 marca 1910 r. w Stryju (w latach międzywojennych miasto powiatowe wchodzące w skład woj. stanisławowskiego), w wielodzietnej rodzinie urzędnika kolejowego. Po ukończeniu w 1929 r. gimnazjum matematyczno-przyrodniczego jako ochotnik wstąpił do wojska. W 1934 r., w stopniu podporucznika, otrzymał przydział do stacjonującego w Wilnie 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich.

We wrześniu 1939 r. stanął do walki w obronie ojczyzny, dowodząc 2. szwadronem swojego macierzystego pułku, wchodzącego w skład Wileńskiej Brygady Kawalerii. Po ataku ZSRS na Polskę, pod koniec września, został aresztowany przez Sowietów podczas próby przedostania się na terytorium Węgier. Szendzielarzowi udało się jednak zbiec z niewoli. Po bezskutecznych próbach ponownego przebicia się na Węgry, wrócił do Wilna, gdzie wkrótce włączył się w działalność konspiracyjną, najpierw w strukturach Kół Pułkowych, a następnie ZWZ-AK. W tym okresie przyjął pseudonim konspiracyjny „Łupaszka”, nawiązujący do podpułkownika kawalerii Jerzego Dąbrowskiego „Łupaszki” (słynnego zagończyka, w czasie wojny polsko-bolszewickiej współtwórcy 13. Pułku Ułanów Wileńskich, zamęczonego przez Sowietów w mińskim więzieniu w 1940 r.).

We wrześniu 1943 r., z rozkazu Komendy Wileńskiego Okręgu AK, Szendzielarz stanął na czele oddziału partyzanckiego dowodzonego wcześniej przez ppor. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”. Na kilka dni przed przybyciem „Łupaszki” do bazy nad jeziorem Narocz, grupa ta została rozbrojona i rozbita przez partyzantkę sowiecką, a jej dotychczasowego dowódcę zamordowano. Szendzielarz rozpoczął odbudowę oddziału, który w styczniu 1944 r. oficjalnie otrzymał nazwę 5. Wileńskiej Brygady Armii Krajowej (choć określano go także jako Brygada Śmierci). Operował on na obszarze rozciągającym się na północny-wschód od Wilna. Oddział „Łupaszki” w 1943 i 1944 r. toczył boje z wojskami niemieckimi, wspieranymi przez litewskie formacje kolaboracyjne, a także z partyzantką sowiecką.

5. Wileńska Brygada AK w lipcu 1944 r. została otoczona przez Sowietów w Puszczy Grodzieńskiej. „Łupaszka”, nie dostrzegając innej możliwości, zdecydował się rozformować

brygadę, której żołnierze – podzieleni na mniejsze grupy – przebijali się na zachód lub mogli wracać na Wileńszczyznę. Szendzielarz, wraz z resztkami brygady, przedostał się na Białostocczyznę, gdzie podporządkował swój oddział Komendzie Okręgu AK Białystok. W kolejnych miesiącach do stacjonującej w lasach w okolicach Bielska Podlaskiego grupy „Łupaszki” dołączali partyzanci z rozbitych oddziałów AK z okręgów wileńskiego i nowogródzkiego. Odtworzona w ten sposób 5. Brygada Wileńska wiosną 1945 r. liczyła około 200 żołnierzy. Wielokrotnie prowadziła walki z oddziałami Armii Czerwonej, NKWD, KBW, UB i MO.

Po otrzymaniu we wrześniu 1945 r. rozkazu rozformowania brygady, „Łupaszka” przedostał się do Gdańska, gdzie podporządkował się komendantowi eksterytorialnego Wileńskiego Okręgu AK, ppłk. Antoniemu Olechnowiczowi „Pohoreckiemu”. Jego pozwolenie na utworzenie większego oddziału bojowego otrzymał dopiero na początku roku 1946. Wiosną dotarł do Borów Tucholskich, gdzie po raz kolejny rozpoczął odtwarzanie 5. Brygady Wileńskiej. Jeszcze w tym samym roku połączył swój oddział z podlegającą mu 6. Brygadą Wileńską, operującą na Podlasiu i Białostocczyźnie.

W 1947 r., dostrzegając beznadziejność sytuacji, w jakiej znalazła się brygada, zwolnił swych podkomendnych ze złożonej przysięgi. Sam postanowił powrócić do cywilnego życia. Dotarł na Górny Śląsk, skąd – zagrożony aresztowaniem – przedostał się do Zakopanego. Ukrywał się tam, z krótkimi przerwami aż do kwietnia 1948 r. Następnym miejscem pobytu „Łupaszki” była Chabówka, z której w połowie czerwca przeniósł się do Osielca pod Jordanowem. Został tam wytropiony przez funkcjonariuszy komunistycznej bezpieki. Aresztowano go nad ranem 30 czerwca 1948 r. w domu, w którym się ukrywał.

Zygmunta Szendzielarza osadzono w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. W wyroku wydanym 2 listopada 1950 r. komunistyczny sąd skazał go na śmierć. Został zabity w więzieniu mokotowskim 8 lutego 1951 r. Ciało pogrzebano w tajemnicy, w nieznanym miejscu. W 2013 r. badaczom IPN udało się odnaleźć szczątki Szendzielarza podczas prac prowadzonych w kwaterze „Ł” na Powązkach. Pogrzeb państwowy dowódcy Brygady Wileńskiej AK odbył się w 2016 r. na cmentarzu Powązkowskim.

W 2019 r. w pobliżu domu w Osielcu, w którym ukrywał się i został aresztowany „Łupaszka”, odsłonięto jego pomnik, sfinansowany przez krakowski IPN.

Tekst Jakub Ryba

Polecamy:

- [Mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”](#)
- [Major Szendzielarz „Łupaszka” – żołnierz i patron wyklęty. Symbol bezkompromisowej walki o Polskę – artykuł Pawła Niziołka](#)
- [Anna Płońska: Egzekucja majora. Śmierć Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”](#)
- [Piotr Szubarczyk: „Łupaszko” wychodzi w pole](#)
- [Pożegnanie płk. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” – Warszawa, 24 kwietnia 2016](#)
- [Mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” i 5. Brygada Wileńska AK w 1945 roku](#)
- [Publikacja: Brygady „Łupaszki”. 5 i 6 Wileńska Brygada AK w fotografii 1943-1952](#)
- [Kolejne wyniki identyfikacji ofiar terroru komunistycznego](#)
- [Notacja Mieczysława Chojnackiego świadka ostatnich chwil życia mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”](#)

V Wileńska Brygada Armii Krajowej. Stoją od lewej: Wacław Beynar ps. Orszak (nr 2), mjr Zygmunt Szendzielarz ps. Łupaszka (nr 1) - dowódca V Wileńskiej Brygady AK, por. Jerzy Jezierski ps. Stefan (nr 3). Fot. AIPN

Kadra dowódca V Wileńskiej Brygady AK od lewej: por. Mikołaj Kuroczkin ps. Leśny (nr 1), za nim (częściowo widoczny) ppor. Lucjan Minkiewicz ps. Wiktor (nr 2), ppor. Jerzy Jezierski ps. Stefan (nr 3), por. Zygmunt Błażejewicz ps. Zygmunt (nr 4), leży por. Marian Pluciński ps. Mściśław (nr 5), leży mjr Zygmunt Szendzielarz ps. Łupaszka (nr 6), ppor. Władysław Łukasiuk ps. Młot (nr 7), leży ppor. Romuald Rajs ps. Bury (nr 8), klęczy ppor. Jan Zaleski ps. Zaja (nr 9). Fot. AIPN

Zygmunt Szendzielarz ps. Łupaszka, zdjęcie sygnalityczne, fot. AIPN, sygn. IPNBU-11-1-27-1

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Warszawa

Centrala

Podziemie antykomunistyczne, Zbrodnie komunistyczne, Żołnierze Wyklęci

Uroczystości

Powiązane wiadomości

W Osielcu uczciliśmy 75. rocznicę śmierci mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”